

ANWBEXTRA

Adriatische kust

De 15 hoogtepunten in een oogopslag

Welkom

Benvenuti	6
Ter oriëntatie	8
Kennismaking, Adriatische kust in cijfers	10
Geschiedenis, heden, toekomst	14
Overnachten	16
Eten en drinken	18
Praktische informatie	20

Onderweg langs de Adriatische kust

Golf van Triëst	32
Triëst 32, slot Miramare (Grignano) 42	
Grado 42, Lignano en Bibione 50	
Golf van Venetië en Podelta	51
Caorle 51, Jesolo en Cavallino Treporti 52	
Venetië 53, Chioggia 65, Delta del Po 68	
Abbazia di Pomposa (Codigoro) 68	
Comacchio 69	
De kust tussen Ravenna en Riccione	74
Ravenna 74, Cervia 78	
Cesenatico 79, Rimini 81	
Riccione 85	
De Adriatische kust van Midden-Italië	87
Gabicce Mare en Gabicce Monte 87	
Pesaro 87, Fano 93 Senigallia 97	
Ancona 100, Porto San Giorgio en Fermo 102	
Termoli 113	

De 15 hoogtepunten

1 Nostalgische reis naar de karst – de Tram de Opicina	39
Een fraaie rit en een wandeling met uitzicht.	
2 Zomerresidentie van dichters en denkers – Duino en Sistiana	43
Het Castello di Duino inspireerde de dichter Rilke.	
3 Voormalig centrum van wereldlijke en geestelijke macht – Aquileia	47
Romeinse ruïnes en vroegchristelijke mozaïeken.	

4	Al eeuwen het middelpunt – de Piazza San Marco in Venetië	54
	Dit machtscentrum is een toeristenmagneet, want hier toonde de republiek Venetië zijn pracht en praal.	
5	Onweerstaanbaar – met de vaporetto over het Canal Grande	57
	Een tocht over het beroemdste kanaal van de wereld.	
6	Geschreeuw en gefluister – de vismarkten van Chioggia	66
	Mediterrane vissersromantiek tegen een fraai stadsdecor.	
7	Van de lagune in een blikje – 'Aaldorado' Comacchio	71
	Vogelrijk moerasland en traditionele visconserven.	
8	Acht keer werelderfgoed! – de mozaïeken van Ravenna	75
	Kleurige geloofsbelijdenissen met oosterse flair.	
9	Niet alleen zand en strand – de oude stad van Rimini	82
	Hier vindt u de erfenis van Romeinen, renaissancevorsten en een wereldberoemde regisseur.	
10	Kapitaal uitzicht op de Adriatische Zee – Monte San Bartolo	88
	Groene hellingen en eenzame baaien.	
11	'De ideale stad' – het Palazzo Ducale in Urbino	94
	Gebouwen en schilderijen uit de vroege renaissance.	
12	Wonderen, wijn en wereldgeschiedenis – Jesi en Frasassi	98
	Lieflijke landschappen, de geboorteplaats van keizer Frederik II en een druipsteenlabyrint.	
13	Fraaie badplaatsjes – strandparels van de Riviera del Conero	103
	Krijtrotsen, droomstranden en pittoreske badplaatsen.	
14	Palmenkust en sprookjesplein – de zuidelijke Marche	107
	Palmen aan de kust, olijven en wijnstokken in het achterland.	
15	In de Abruzzes – de Costa dei Trabocchi	109
	Sfeervolle kustplaatsjes voor een decor van machtige bergen.	

Toeristische woordenlijst	114
Culinaire woordenlijst	116
Register	118
Colofon	126
Paklijst	127

 Deze symbolen in de tekst verwijzen naar een plattegrond
 Dit symbool in de tekst verwijst naar één van de 15 hoogtepunten

Benvenuti – Welkom

Arnaldo Pomodoro's veelkleurig spiegelende 'Sfera Grande' zweeft tussen moderne hotels en een historische Jugendstilvilla, met op de achtergrond de zee en op een steenworp het eeuwenoude centrum van Pesaro. Het kunstwerk symboliseert voor mij daarmee de vakantiewereld van de Adriatische Zee, want ook elders langs deze kust wordt die door afwisseling gekenmerkt.

Ter oriëntatie

Afwisselend kust- en cultuurlandschap

De Adriatische Zee scheidt de Apennijnen van het Balkanschiereiland en omspoelt in het Italiaanse deel drie kleine eilandjes (Isole Tremiti). De ruim 700 km lange kust die van de Golf van Triëst tot aan het (in deze gids niet behandelde) Zuid-Italiaanse Apulië loopt, voert langs zeven landschappelijk afwisselende Italiaanse regio's met elk hun eigen geschiedenis, architectuur, kunst en keuken. Het gebied is goed bereikbaar, want het is aangesloten op het Europese netwerk van spoorwegen en snelwegen, terwijl er bij Venetië, Rimini, Pescara en Ancona luchthavens zijn, waar ook goedkope maatschappijen op vliegen.

Golf van Triëst

Langs de **Golf van Triëst** loopt **Friuli-Venezia Giulia** van een karstplateau steil naar zee af, waardoor de wandelpaden er schitterende uitzichten over de Adriatische Zee bieden. In de grensstreek tussen Italië en Slovenië zijn tot op de dag van vandaag de culturele en culinaire invloeden van de Donaumonarchie merkbaar, vooral in de tot 1918 nog Oostenrijkse hoofdstad van de regio. Even buiten **Triëst** (► H 2) nodigen de verzorgde, vlakke zandstranden van **Grado** (► G 2), **Lignano en Bibione** (► E/F 2) tot een strandvakantie uit. Bij het fraaie lagunestadje **Grado** begint een dam die naar **Aquileia** (► F/G 1) loopt, waar imposante Romeinse ruïnes en vroegchristelijke vloermozaïeken zijn te zien.

Golf van Venetië en Podelta

De **Golf van Venetië** wordt gekenmerkt door lagune-eilanden en dennenbossen langs de kust. **Caorle** (► E 2) en **Jesolo**

(► D 3) hebben goede zandstranden, een breed aanbod aan amusement en activiteiten, en kilometerslange flaneer- en winkelstraten. **Caorle** bezit daarnaast een vriendelijk oud centrum, terwijl **Punta Sabbioni** (► C/D 3) bij **Jesolo** het vertrekpunt is voor boten naar **Venetië** (► C 3). De 'Serenissima' is een stad vol fascinerende gebouwen, adembenemende kunst en een betoverende sfeer. Voor meer alledaagse charme kunt u een bezoekje brengen aan **Chioggia** (► C 4), waar de vissersromantiek van vervlogen dagen nog niet verdwenen is. **Vis** en **zout** waren (en zijn nog deels) ook de inkomstenbronnen van de bewoners van de **Podelta**, die tussen **Porto Tolle** (► C 5) en het architectonisch betoverende **Comacchio** (► C 6/7) als natuurpark beschermd is vanwege de vele vogelsoorten die hier voorkomen.

Tussen Ravenna en Riccione

Het **Parco Regionale del Delta del Po** (► B-D 5-9) omvat ook de zoutpannen van het vriendelijke zoutstadje **Cervia** (► C 9), waar u zout kunt oogsten en flamingo's bewonderen. U bent hier ten zuiden van **Ravenna** (► C 8), dat zich beroemt op zijn vroegchristelijke mozaïeken, die uniek in de wereld zijn. **Cesenatico** (► C 9) bekoort de bezoeker met zijn schilderachtige haven, terwijl de zuidelijke buurstad **Rimini** (► D 9/10) een kleurige visserswijk en het imposante erfgoed van Romeinen en renaissancesvorsten heeft te bieden. Maar de allergrootste attractie van de kust van de Romagna bestaat uit de bijna eindeloze zandstranden, die ruim bedeed zijn met jachthavens, sportvoorzieningen en amusementsparken. In het hoogseizoen staan de parasols in slagorde op

de lidi (verpachte stranden), die altijd een bar en soms een restaurant hebben. Achter de stranden lopen de in de zomer drukke, maar in de winter triest aandoevende strandpromenades van **Milano Marittima**, **Cesenatico**, **Rimini** en **Riccione** (► C 9-D 10), locatie van honderden hotels en chique en minder chique winkelcentra. Achter de kuststrook rijzen de heuvels van de Montefeltro op, waar de oudste republiek ter wereld, **San Marino** (► C/D 10), is te vinden.

De Adriatische kust van Midden-Italië

De **Marche** is een groene, heuvelachtige regio met ten zuiden van de drukke hoofd- en havenstad **Ancona** (► G 11/12) de fraaie **Riviera del Conero**, waar de krijtrotsen steil naar zee aflopen. De Marche heeft lange zandstranden en romantische baaitjes te bieden. Badplaatsen als **San Benedetto del Tronto** (► J 15) hebben zich op het massatoerisme gericht, terwijl **Sirolo** (► H 12) kleinschaliger is gebleven. **Pesaro** (► E 10)

en **Fano** (► F 10) zijn een bezoek waard vanwege hun historische monumenten en musea, terwijl u in het noordelijk van Pesaro gelegen natuurpark **Monte San Bartolo** (► E 10) kunt wandelen en fietsen met uitzicht over zee. Het achterland wordt door talrijke wijngaarden gekenmerkt en is bestrooid met aantrekkelijke stadjes als **Jesi** (► F 12), **Ascoli Piceno** (► G/H 15) en het renaissancejuweel **Urbino** (► D 11).

De **Abruzz** en **Molise** behoren geografisch tot Midden-Italië, maar economisch en cultuurhistorisch al tot het arme zuiden. De nog niet door het toerisme overspoelde zand- en kiezelstranden liggen voor het decor van de Appenijnen met als hoogste top de Gran Sasso. Terwijl **Pescara** (► K 17) voornamelijk modern is, hebben **Ortona** (► K 17), **Giulianova** (► J 16), **Vasto** (► L/M 18) en **Termoli** (► M/N 19) pittoresk boven zee gelegen oude centra met kastelen en kathedralen te bieden. Vanuit Termoli varen schepen naar de **Isole Tremiti** (► O/P 18/19).

Triëst in het avondlicht

Kennismaking, Adriatische kust in cijfers

Vorbij het massatoerisme

De stranden tussen Jesolo en Pesaro werden eind jaren vijftig van de 20e eeuw, toen de welvaart snel begon te stijgen, populair bij West-Europese zonzon-aanbidders. Vanaf de jaren tachtig verkaste echter een flink deel van de toeristen naar de goedkopere Spaanse costa's, waardoor de Adriatische kust Torremolinos-achtige toestanden bespaard zijn gebleven. Nog steeds komen veel West-Europeanen hier vakantie vieren, maar in de afgelopen jaren is deze kust ook populair geworden bij welgestelde jongeren uit Milaan en Bologna. Ze chillen in hip gestylde bars en cocktaillounges, dansen de hele nacht door in trendy disco's en shoppen in de winkels van Armani, Dolce & Gabbana en Prada, die aan de vaak in postmoderne stijl gerenoveerde promenades en boulevards van de badplaatsen zijn geopend. De dure Italiaanse modemerken lokken ook rijke Russen aan, die sinds enkele jaren driemaal daags met chartervluchten op Rimini worden aangevoerd.

Daarnaast profileren enkele badplaatsen langs de Adriatische Zee zich als ideale locatie voor beurzen en congressen. Zo heeft het mondaine Riccione inmiddels een splinternieuw en opvallend congrescentrum van glas en staal binnen de stadsgrenzen gekregen.

Jugendstilvilla's, grand hotels en vakantiekolonies

Overall langs de Adriatische kust herinneren fraaie jugendstilvilla's en elegante grand hotels van begin 20e eeuw, maar ook vervallen gebouwencomplexen van eind jaren twintig van de 20e eeuw, aan de beginjaren van het Italiaanse strandtoerisme. Nadat de graven Alessandro

en Ruggero Baldini op 30 juli 1843 in Rimini het eerste strandpaviljoen openden, begonnen adel en bourgeoisie, inclusief gekroonde hoofden en beroemde kunstenaars, naar Rimini, Riccione, Grado, Grottammare, Senigallia en San Benedetto del Tronto te komen om er de zomer door te brengen. De badplaatsen bleven het exclusieve domein van de hogere klassen tot in het kader van Mussolini's fascistische sociale politiek er ook eenvoudige familiepensions werden gebouwd, zodat de Italiaanse Jan Modaal voortaan ook van een strandvakantie kon genieten. De Duce had vooral oog voor zieke en ondervoede kinderen, die vanaf 1926 in de zogeheten *colonie marine* in modernistische, functionele stijl kwamen aansterken en tegelijkertijd ondergedompeld werden in de fascistische ideologie.

Uitgaan en cultuur

De 'lange straat van zand' (P. P. Pasolini) is in het hoogseizoen een echte uitgaanszone, want nergens anders in Italië bruist het nachtleven 's zomers zo uitbundig. Daarnaast heeft het gebied ook een ambitieus cultureel programma te bieden met talrijke historische theaters en opera's, musea en bioscopen. Het repertoire wordt steeds aangevuld met internationaal gerenommeerde kunst- en muziekfestivals, waaronder de Biënnale, het internationale filmfestival van Venetië, het Rossini Operafestival in Pesaro, een operettefestival in Triëst en het accordeonfestival van Castelfidardo in het achterland van de Riviera del Conero.

Roze zomernachten

In het eerste weekend van juli ziet de Adriatische kust van de Romagnolo tus-

Kleedhokjes bij het strand van Rimini, waar in 1843 het eerste lido openging

sen Comacchio en Cattolica ook zonder de spreekwoordelijke bril roze, want straatlantaarns, hotels, restaurants en historische monumenten verspreiden dan in een ode aan de levensvreugde, liefde en hartstocht roze licht, terwijl ligstoelen, gerechten, drankjes en zelfs haar in diezelfde kleur zijn gehouden. Aan zee, bij de strandpromenaden en op de pleinen van de historische centra vinden gratis concerten, theaterstukken en tentoonstellingen plaats, die sinds de eerste *Notte Rosa* van 2006 worden georganiseerd door de Adriatische provincies, gemeenten en particuliere sponsors. Als het culturele programma om middernacht eindigt, gaat het feesten tot in de vroege uurtjes door in bars en

clubs. Het stralende hoogtepunt van het reusachtige feest is een middernachtelijk vuurwerk langs de 110 km lange kuststrook, waarbij de vuurpijlen uiteraard roze uit elkaar spatten.

Brunetti en Laurenti

Liefhebbers van misdaadromans kunnen in Venetië en Triëst in de voetsporen van de boeken- en televisiecommissarissen Brunetti en Laurenti treden, die door de Amerikaanse schrijfster Donna Leon, die al jaren in Venetië woont, en de in Triëst woonachtige Duitse schrijver Veit Heinichen bedacht werden. De personages en moordzaken zijn weliswaar fictief, maar de locaties van de misdaden zijn even echt als de favoriete cafés en

Kennismaking, Adriatische kust in cijfers

restaurants van de hoofdfiguren, zodat de boeken niet alleen gemakkelijke leeskost zijn, maar ook als een alternatieve reisgids kunnen dienen.

Arm en rijk

Ten zuiden van Rimini wordt het achterland van de kust, dat in het noorden zo plat als een dubbeltje is, heuvelachtiger. Tegelijkertijd neemt naar het zuiden toe de welvaart en de kwaliteit van de toeristische infrastructuur duidelijk af. Terwijl de fraaie blauwe Adriatische Zee in het centrum van het Italiaanse strandtoerisme bijna ononderbroken is volgebouwd met hotels, restaurants, strandpaviljoens en sportcomplexen, zodat het er in het hoogseizoen vaak ontzettend druk is, gaat het er in de landschappelijk afwisselendere kustdelen van Midden-Italië heel wat kalmer aan toe en liggen de prijzen over het algemeen lager. Dat

geldt al voor de economisch er relatief goed voorstaande Marche, maar al helemaal voor de minder ontwikkelde regio's Abruzzes en Molise, waar nog nauwelijks buitenlanders in de badplaatsen komen. Toch zijn de stranden aan de noordkant van de arme Mezzogiorno heel behoorlijk, ook al zijn ze wat minder verzorgd dan die verder naar het noorden. Voordeel is dat u er ook aan de stranden kunt liggen zonder meteen strandmeubilair te moeten huren, terwijl ze vaak aan de voet van architectonisch aantrekkelijke kuststadjes liggen met een sympathieke, pretentieloze flair en wandelpaden met uitzicht over zee.

Milieu

Gelukkig hebben de Italianen, al was het maar om het toerisme te beschermen, van de algenpest van 1989 geleerd. Het nogal laat gekomen inzicht

Aan de voet van de Monte Conero liggen fraaie stranden

Feiten en cijfers

Ligging/grootte: de Adriatische Zee is met zijn 10.000 jaar de geologisch jongste, ondiepste en vis- en zoutrijkste zee van het Belpaese. De oppervlakte bedraagt 132.000 km², de lengte ca. 800 km en de breedte gemiddeld 150 km.

De Adriatische Zee is van oudsher een handelsroute tussen het Italiaanse schiereiland en de Balkan en werd vernoemd naar het stadje Adria in de buurt van de Pomonding, dat ooit een belangrijke Etruskische handels- en havenstad was. De zee loopt van de Golf van Triëst in het noorden tot de Straat van Otranto in het zuiden en omspoelt aan de Italiaanse kant alleen de Isole Tremiti.

Bevolking/religie: naast de Italiaanse bevolking, die voor 90% rooms-katholiek is, tellen de zeven kustregio's een Sloveense minderheid (7,1%) en rond Triëst ook nog minderheden van Oostenrijkse en Griekse afkomst. Het aantal immigranten, vooral Roemenen, Chinezen en (Noord-)Afrikanen, varieert, afhankelijk van de mate van industrialisatie van de regio, van 3% (Molise) tot ruim 10% (Emilia-Romagna).

Politiek/bestuur: de zeven kustregio's zijn van noord naar zuid: Friuli-Venezia Giulia, Veneto, Emilia-Romagna, Marche, Abruzzes, Molise en Apulië, waar bij de eerste vanwege de tweetaligheid (Italiaans en Sloveens) een autonome status heeft. Emilia-Romagna en de Marche worden door de centrum-linkse PD (Partito Democratico), de Veneto door de Lega Nord, Apulië door de groen-linkse Sinistra Ecologia Libertà en de rest door de partij van de voormalige minister-president Berlusconi, PDL (Polo della Libertà), geregeerd.

Economie: het BNP van de noordelijke regio's behoort tot de hoogste van Italië, de Marche zit in de middenmoot, terwijl de Abruzzes, Molise en Apulië tot de armste regio's van het land behoren.

dat het ecologische evenwicht van de Adriatische Zee bedreigt wordt door het lozen van afvalstoffen en de klimaatverandering, heeft op veel plaatsen tot de aanleg van betere zuiveringsinstallaties en strengere milieunormen geleid, waardoor de meeste Adriatische stranden nu de blauwe vlag mogen hijsen. Dit ecokeurmerk dat in 44 landen wapert, betekent dat bij het betreffende strand voldaan is aan hoge EU-eisen op het gebied van zwemwaterkwaliteit, milieubescherming, hygiëne en veiligheid.

Het ontbreken van de blauwe vlag betekent nog niet dat het zeewater en het strand vies zijn, want het aanvragen van de blauwe vlag gaat op vrijwillige basis en is bovendien niet gratis. Volgens het WNF is een blauwe vlag bovendien geen garantie voor een volledig gezond

ecosysteem, want de ligging van veel stranden in de buurt van de monding van de Po blijft een probleem. De Po-vlakte is het meest geïndustrialiseerde gebied van Italië en de langste rivier van het land heeft decennia lang de industriële afvalstoffen vrijwel ongezuiverd naar zee afgevoerd. De hopelijk laatste catastrofe dreigde in februari 2010, toen er in een stilgelegde raffinaderij bij het plaatsje Monza illegaal olie in de Lambro geloosd werd. Omdat dit kleine riviertje in de Po uitmondt, stroomde de olievlek alarmerend snel richting Adriatische Zee. De olie kon gelukkig vlak voor aankomst bij de Podelta gestopt worden, zodat flora en fauna van het sinds 1988 beschermde moerasland en de Adriatische Zee deze ramp in ieder geval bespaard zijn gebleven.

Geschiedenis, heden, toekomst

Geschiedenis

Voordat de Romeinen de Adriatische kust in de 3e eeuw v.Chr. koloniseerden, werd die bevolkt door Illyriërs, Etrusken, Umbriërs, Picenen, Samnieten, Galliërs en Grieken. Nadat het Romeinse Rijk in een westelijk en oostelijk (Byzantijns) rijk gesplitst was, resideerden de laatste West-Romeinse keizers en na hen de Ostrogotische koning Theodorik in Ravenna, dat halverwege de 6e eeuw een exarchaat (een buitengebied) van Byzantium werd. Onder de exarchen bloeiden de Adriatische steden Ancona, Fano, Pesaro, Senigallia, Rimini en Venetië, dat pas in 421 n.Chr. gesticht werd en in de 14e en 15e eeuw als onafhankelijke stadstaat en zeerepubliek geschiedenis zou schrijven.

De regio's Abruzzes, Molise en Apulië waren aanvankelijk eveneens Byzantijns bezit en werden tussen de 11e en 19e eeuw achtereenvolgens geregeerd door de Noormannen, Staufens, Anjou's, Aragonezen, Spanjaarden en Bourbons en door lokale feodale heren uitgeknepen. Triëst kwam na de Romeinse tijd in handen van de Goten, Byzantijnen en vervolgens Longobarden, werd eind 8e eeuw onderdeel van het Heilig Roomse Rijk, ging in 1202 naar Venetië en was van 1382 tot 1918 onderdeel van de Oostenrijkse Donaumonarchie. De Oostenrijkers riepen de stad in 1719 tot vrijhaven uit, waarna Triëst in de 19e eeuw het grootste handelscentrum van het Adriatische gebied werd.

Keizers en pausen

Het kustgebied van de Romagna en de Marche was onderdeel van het exarchaat van Ravenna tot de Longobarden in 751 de laatste exarch executeerden. Vanaf halverwege de 8e eeuw tot 1861

was het gebied als gevolg van de zogenaamde Pepijnse schenking onderdeel van de Kerkelijke Staat. Nadat de Frankische koning Pepijn III en zijn zoon Karel Midden-Italië op de Longobarden hadden veroverd en het gebied aan de kerk hadden geschonken, beloofde de paus hem door hem tot keizer (Karel de Grote) van het Heilig Roomse Rijk te kronen (800). Van de voortdurende strijd tussen de opvolgers van Karel en de pausen profiteerden vanaf de 12e eeuw de Midden-Italiaanse Adriatische steden en vanaf de 13e eeuw de lokale adellijke families, die zich voor hun keuze voor keizer of paus lieten belonen met autonomie, land en titels. Op de consolidatie van de Kerkelijke Staat in de 17e eeuw volgde een economische en culturele stagnatie, die tot eind 18e eeuw duurde, toen Napoleon kwam, zag en overwon en liberale ideeën importeerde.

Onder Italiaanse vlag

Na de nederlaag van Napoleon en het voorlopige herstel van de oude orde (1815), wist de beweging voor eenwording van Italië in 1861 te triomferen, waarna het noordwesten van de jonge staat snel industrialiseerde. De bewoners van de Adriatische kust bleven van handwerk, landbouw, visserij en zoutwinning leven, maar kregen wel een kustspoorlijn. Die vergemakkelijkte de opkomst van het strandtoerisme, dat na 1925 een eerste kwantitatieve sprong maakte omdat onder Mussolini een vakantie aan zee niet langer voorbehouden was aan de welgestelde elite. Verder bracht de Duce voornamelijk onheil over het Adriatische gebied, waar veel steden door de Geallieerden gebombardeed werden voordat Mussolini in 1943

werd afgezet, een gebeurtenis die tot bloedige Duitse represailles tegen partizanen en burgers leidde.

1945 tot nu

Na de stichting van de Italiaanse republiek in 1946 veranderde er aanvankelijk weinig voor de bewoners van de Adriatische kust. In de jaren vijftig zorgden de nieuwe olieraffinaderijen, petrochemische industrie en havens voor een stijgende welvaart rond Ravenna, maar de Abruzzen en Molise behoren nog altijd tot de armste regio's van het land. In de Veneto en Marche heeft zich sinds de jaren zeventig een klein economisch wonder voltrokken dankzij de vele kleine en middelgrote bedrijven die voortborduurden op oude handwerktradities en zich in de productie van kleding, meubels, schoenen, schepen en

huishoudelijke apparatuur specialiseerden. Daarnaast is natuurlijk het strandtoerisme, dat zich sinds de jaren zestig enorm heeft ontwikkeld, een belangrijke bron van inkomsten.

Met het economische succes kwamen ecologische problemen, vooral in de industriegebieden rond Ravenna, bij de stranden tussen Venetië en Rimini en bij de monding van de Po, maar sinds de algenplaag van 1989 worden ze in ieder geval onderkend. Nieuwe zuiveringsinstallaties hebben de waterkwaliteit verbeterd en delen van het lagunelandschap en de Podelta zijn inmiddels beschermd natuurgebied. Het (verstoorde) ecologische evenwicht was onderwerp van de eerste nationale klimaatconferentie (2007) en duurzaam toerisme staat inmiddels bij alle regiobesturen en gemeenten op de agenda.

De Venetiaanse leeuw is het symbool voor de snelle opkomst van Venetië

Overnachten

Onbegrensde mogelijkheden

De keuze aan accommodatie langs de Adriatische kust is enorm met duizenden hotels, ontelbare campings en vakantiehuisjes en een handvol jeugdherbergen, die allemaal vlak bij zee zijn, en met in het achterland op niet al te grote afstand van zee nog vele agriturismo en villa's. Veel hotels zijn alleen van april tot in september open en moeten in juli en augustus en in het lange weekend van 2 juni (een nationale feestdag) ruim van tevoren gereserveerd worden, waarbij u vaak tussen half- en volpension moet kiezen. De prijzen stijgen en zakken met de stand van de zon, met uitzondering van Venetië, waar ze vrijwel het hele jaar hoog liggen. November is daar de maand met de minste toeristen, dan liggen de prijzen het laagst. Wie een all-in reis neemt of online boekt, is bijna altijd goedkoper uit en kan met wat geluk voor weinig geld chique onderdak krijgen. Meer informatie over alle soorten

van onderdak langs de Adriatische kust vindt u op de website van de Italiaanse toeristendienst ENIT (www.enit.it), waar u links vindt naar de digitale toeristenloketten van de diverse regio's. Een andere website met veel informatie is www.italie.nl.

Driesterrencomfort

Het grootste deel van de accommodatie bestaat uit driesterrenhotels, die afhankelijk van het seizoen rond € 70-140 rekenen voor een tweepersoonskamer met airco en tv, terwijl het hotel over een lift, privéstrand en eigen parkeerplaats beschikt. De meeste kamers hebben ook een balkon en er zijn vaak ook drempel- en hindernisvrije kamers beschikbaar. De hotels staan gewoonlijk drie rijen dik langs de stranden, dateren van de jaren zeventig van de 20e eeuw en zijn sindsdien, de een geslaagder dan de andere, ge(post)moderniseerd. Sommige hotels uit deze categorie stammen

Het Alexander Museum Palace Hotel (zie blz. 92) is een modern gesamtwerk

nog uit het begin van de 20e eeuw of zijn in villa's uit die tijd gevestigd en hebben daardoor vaak een nostalgisch-mondaine uitstraling.

Familiehotels

De aangenaamste accommodaties voor een strandvakantie zijn vaak de kleinere familiehotels (met maximaal twintig kamers), die veelal als bescheiden pension in de jaren zestig begonnen en van generatie op generatie zijn overgegaan, waarbij ze stukje bij beetje uitgebreid en gemoderniseerd werden. Veel van die hotels hebben stamgasten die jaar in jaar uit naar hun favoriete plekje terugkeren, waarbij de eigenaren meestal even hartelijk voor de nieuwe, potentiële terugkerende gasten als de oude gezichten zorgen. De tweesterrenhotels (€ 50-120) zijn soms net zo comfortabel als driesterrenhotels en ontberen enkel de derde ster door zaken als het ontbreken van een lift. De hotels met een ster (€ 40-80) zijn duidelijk eenvoudiger op het gebied van comfort en inrichting, maar dat sluit nog niet uit dat ze verzorgd zijn en met liefde uitgebaat worden.

Luxe

Hotels die vier sterren mogen voeren, onderscheiden zich vaak door een inrichting met antiek of juist met hypermodern meubilair, terwijl de kamers en suites hoogwaardig ingericht zijn met onder andere flatscreen-tv's en regendouches. De prijzen in deze categorie van hotels liggen rond € 150 tot 400 per nacht en daarvoor kunt u een meertalige receptie en vaak een zwembad en een wellnessaanbod verwachten, terwijl de kamers grote balkons en vaak vrij uitzicht over zee hebben. De paar vijfsterrenhotels, zoals het historische Grand Hotel in Rimini, bieden een vergelijkbaar niveau aan comfort, maar hebben daarnaast veel meer personeel dat in het chique decor altijd klaarstaat om

de wensen te vervullen van de gefortuineerde gasten, die probleemloos € 300-1000 per nacht voor een tweepersoonskamer neertellen (www.venere.com, www.tripadvisor.com, www.booking.com, www.alberghi-in-italia.it, www.bed-and-breakfast-in-italy.com, www.ostelli.it).

Vakantiehuisjes en campings

Wie goedkoper uit wil zijn en graag zelf kookt, kan kiezen uit een breed aanbod aan appartementen en huisjes in alle afmetingen en standaarden van comfort. Van mei tot en met september kunt u op talrijke campings een eenvoudig ingericht huisje huren, maar u kunt er natuurlijk ook met een tent, caravan of camper gaan staan. Bij het fenomeen van de *albergo diffuso* (verspreid hotel) worden de gasten ondergebracht in appartementen verdeeld over geres-taureerde huizen in historische stadscentra. De campings hebben meestal voldoende schaduwrijke bomen, maar liggen zelden direct aan zee; wel bevinden ze zich gewoonlijk op loopafstand van een strand en zijn ze met buslijnen verbonden met het dichtstbijzijnde plaatsje. De meeste beschikken over een supermarkt, restaurant, zwembad, speeltuin en sportvoorzieningen (www.casamundo.nl, www.happyhome.nl/italie, www.anwbcamping.nl/italie).

Agriturismo en landhuizen

Wie liever niet te midden van het strandgewoel logeert of graag vanaf een heuveltop over zee uitkijkt, vindt vooral in de Marche charmante agriturismo en landhuizen met tuin en/of zwembad te midden van weiden, wijngaarden en olijfgaarden. Het gaat vaak om oude, geres-taureerde villa's en boerderijen, waar de producten uit eigen kweek en stal geserveerd en verkocht worden (www.agriturismo-on-line.it, www.countryhouses.it).

Eten en drinken

Colazione, pranzo, cena

Zoals overal in Italië beginnen de mensen ook hier de dag met een snel ontbijt (*colazione*). Cappuccino en *cornetto* zullen de trek van de West-Europeaan, die aan een steviger ontbijt is gewend, niet kunnen stillen en daarom wordt dit ontbijt in de grotere hotels aangevuld met brood, kaas, vleeswaren en ontbijtgranen. De lunch (*pranzo*) bestaat in Italië traditioneel net als het avondeten (*cena*) uit een meergangenmenu. Eerst komt de *antipasto* (het voorgerecht) op tafel, gevolgd door de *primo* (pasta of rijst), de *secondo* met *contorno* (vis of vlees met een bijgerecht), *frutta* of *dolce* (fruit of een dessert) en ten slotte ter afsluiting een *digestivo* en *caffè*. Tegenwoordig nemen ook veel Italianen genoegen met een *pranzo veloce*, die zich tot een snelle *panino*, een stuk *pizza a taglio* of een *insalatone* (een grote salade) beperkt. Na het *aperitivo* rond een uur of zes gaan de Italianen in het noorden van het land al rond 19 uur en vanaf Midden-Italië naar het zuiden op zijn vroegst om 20 uur aan tafel voor het volledige culinaire programma.

Bacaro, buffet en piadineria

Bij het aperitief worden vaak kleine hapjes (*stuzzichini*) geserveerd, zoals vis of worst. De Italianen gaan voor hun aperitief naar een bar en in Venetië meestal

op elk tijdstip van de dag naar een *bacaro*. Daar nemen de klanten graag een *ombra* ('schaduw'), dat wil zeggen een prosecco of witte wijn met daarbij enkele *cicheti*, zoals de hartige hapjes in de lagunestad worden genoemd. In Triëst en omgeving gaan de mensen voor een glaasje wijn met een schoteltje ham of kaas naar een *osmizza*, een proeflokaal naar Oostenrijks voorbeeld. Ook Oostenrijks van herkomst zijn de stevige vleesgerechten die in de *buffets* van Triëst vaak staande naar binnen worden gewerkt.

Voor een *pranzo veloce* moet u in een bar of een *tavola calda* zijn, voor een volledige maaltijd in een *ristorante*, *trattoria* of *osteria*. Vroeger waren trattorie en osterie eenvoudige eethuisjes met bescheiden prijzen, maar inmiddels zijn de overgangen tussen de diverse typen vloeiend geworden. Een vismenu kost over het algemeen € 35-40, maar als de producten exclusief uit de Adriatische Zee komen, moet u op € 50 rekenen. Wie vlees of minder gangen neemt, kan de rekening tot € 25-30 beperken, maar een Italiaan kijkt vreemd op als iemand alleen een *primo* bestelt. Pizzeria's (€ 5-10) zijn er overal in overvloed en aan de kust van Romagna vindt u ook de *piadineria* (€ 3-6), vaak een paviljoen (*chiosco*) in maritieme stijl dat bij een historische lido hoort.

De wijnkaart

In het achterland wordt tot vlak bij de kust een hele reeks heel behoorlijke wijnen verbouwd. In de karst van Triëst bijvoorbeeld Terrano en Malvasia, in de Podelta Bosco Eliceo, in de Romagna Sangiovese, in de Marche onder andere Bianchetto del Metauro, Verdicchio dei Castelli di Jesi, Rosso Conero en Rosso Piceno, in de Abruzzen Montepulciano d'Abruzzo en in Molise Biferno.

Multiculinair

De *piadina romagnola* is een plat, rond geval dat tussen een broodje en een pannenkoek in zit en gemaakt wordt van meel, water, zout en varkensreuzel. Het wordt op een plaat gebakken en hartig of zoet gevuld. De *piadina* is, net als spek, varkenspootjes en zuurkool, een van de specialiteiten van de met zeven regionale keukens multiculinaire Adriatische kust. In het vroeger Oostenrijkse Triëst kunt u appelstrudel, palatschinken en goulash krijgen, terwijl het achterland de beroemde San Danieleham levert. De Veneto is befaamd om zijn polenta, rijst en aromatische radicchio uit Chioggia. In de Marche halen de toprestaurants aan de kust hun truffels uit het eigen achterland, bij voorkeur uit Acqualagna of Sant'Angelo in Vado, terwijl de gevulde *olive all'ascolane* vooral een specialiteit van Ascoli Piceno zijn. Het luilekkerland Emilia-Romagna verwent de Adriatische kust met parham en Parmezaanse kaas en met de in Emilia uitgevonden klassieke pastasoorten *tortellini*, *lasagne* en *cavatelli*.

Maritiem

In de badplaatsjes van de Abruzzen wordt de dagvangst in olijfolie uit Loreto Aprutino gefrituurd, waarmee we bij het hoofdstuk *vis*, schaal- en schelpdieren zijn aanbeland, die uiteraard langs de hele Adriatische kust een culinaire hoofdrol spelen. In het noorden staan van Triëst tot aan Venetië veel in zuur gemarineerde vis en allerlei bereidingswijzen van sardines, schorpioenvis, zeebaars, zeetong, inktvis, venusschelpen, krab en kreeft op de menukaarten. Rond de lagune komt daar gebakken, gerookte en gemarineerde paling bij, terwijl in Ancona wonderlijk genoeg *baccalà*, dat wil zeggen uit Noorwegen geïmporteerde gedroogde kabeljauw, een specialiteit is. Langs de hele kust vindt u een oneindig aantal lokale varianten op gerechten met zeeproducten, zo zijn er talloze recepten voor de vissoep die langs de Adriatische kust *brodetto* wordt genoemd en die van noord tot zuid op tafel komt, maar in elk kustplaatsje met net even andere ingrediënten wordt bereid.

Een bezoek aan een markt is een kleurrijke ervaring

Praktische informatie

Reizen naar de Adriatische kust

Met het vliegtuig

Wie met het vliegtuig naar zijn vakantiebestemming aan de Adriatische Zee wil gaan, heeft de keuze uit een hele reeks vliegvelden die van noord naar zuid direct aan de kust of 10-40 km landinwaarts liggen en waarop voor een deel ook prijsvechters als Ryanair vliegen. Bij de luchthavens vindt u bussen en taxi's die u naar uw vakantiebestemming kunnen brengen en er zijn filialen van vrijwel alle bekende autoverhuurbedrijven, waaronder de Italiaanse verhuurder **Maggiore** (www.maggiore.it) en de internationale ketens **Hertz** (www.hertz.com), **Avis** (www.avis.nl) en **Europcar** (www.europcar.nl).

Aeroporto Friuli Venezia Giulia (www.aeroporto.fvg.it) bij Ronchi dei Legionari, ongeveer 30 km buiten Triëst. Ryanair (www.ryanair.com) vliegt vanaf Düsseldorf-Weeze rechtstreeks op deze luchthaven. Vanuit Nederland of België kunt u alleen met een tussenstop op Triëst vliegen, bijvoorbeeld met KLM, Alitalia of Lufthansa.

Aeroporto Marco Polo Venezia (www.veniceairport.it): 10 km van het stadscentrum verwijderd, vanaf Schiphol vliegen Transavia, KLM en Alitalia rechtstreeks op Venetië, vanuit Brussel doen Alitalia en Brussels Airlines dat.

Aeroporto Antonio Canova Treviso (www.trevisoairport.it): Ryanair vliegt hier vanuit Brussel Charleroi en vanuit Düsseldorf-Weeze op.

Aeroporto Raffaello Sanzio Falconara bij Ancona (www.ancona-airport.com): vluchten van Ryanair vanaf Brussel Charleroi en Düsseldorf-Weeze.

Aeroporto Federico Fellini in Miramare bij Rimini (www.riminiairport.com): op deze luchthaven zijn geen rechtstreekse vluchten uit Nederland of België; met Alitalia, KLM en Brussels Airlines kunt u er met één overstap heen.

Abruzzo Airport Pescara (www.abruzzoairport.com): Ryanair vliegt vanaf Brussel Charleroi op de luchthaven van Pescara.

Aeroporto Karol Wojtyła Bari (www.aeroporto.dipuglia.it): met Ryanair kunt u vanuit Maastricht of Brussel Charleroi naar Bari vliegen.

Met de trein of bus

Afhankelijk van uw woonplaats en uw vakantiebestemming aan de Adriatische kust is de reis heel goed en ook voordelig met de trein te doen. Triëst en Venetië zijn het makkelijkst te bereiken. Naast de nachttreinen zijn ook de autotreinen een optie. Vanuit Den Bosch gaan tussen eind april en eind september autotreinen naar Alessandria en Livorno (www.treinreiswinkel.nl). Vanuit Düsseldorf gaat een autotrein naar Triëst, voor Venetië moet u in Verona van de autotrein (www.dbautozug.de). Voor zuidelijkere bestemmingen gaan de treinen meestal via Bologna, vanwaar u snel aan de Adriatische kust bent, bijvoorbeeld in anderhalf uur in Rimini (www.trenitalia.com).

Met de bus kunt u voor een redelijke prijs naar de steden van de Adriatische kust, kinderen betalen half tarief, terwijl vroegboekers korting krijgen (www.eurolines.it).

Met de auto

De vakantieganger die met de auto naar Triëst of Venetië wil, zal via Duitsland gaan en in Oostenrijk de snelweg langs

Klagenfurt en Villach nemen. Volg de richting van Udine (A23) en neem vervolgens de A4. Als u via Zwitserland en de Gotthardtunnel naar Italië gaat, pakt u bij Milaan de A4. Wie verder naar het zuiden naar de Adriatische kust wil, kan als hij via Oostenrijk rijdt het beste over de Brennerpas gaan. Via Zwitserland gaat u na Milaan naar Bologna en neemt daar de kustsnelweg A14. Voor gebruik van de snelwegen van Oostenrijk, Zwitserland en Italië moet betaald worden. Voor Oostenrijk en Zwitserland moet u een vignet kopen (kan ook aan de grens), dat in Zwitserland een jaar geldig is, terwijl u in Oostenrijk kunt kiezen tussen vignettes met een geldigheidsduur van tien dagen, twee maanden of een jaar. In Italië betaalt u elke keer als u van de autostrada gebruikmaakt, wat flink kan oplopen. U kunt contant of met een creditcard betalen, maar ook met de Viacard (met een tegoed tot € 25, € 50 of € 75), die u bij de grens, tabakswinkels of wegrestaurants kunt kopen.

Reizen langs de Adriatische kust

Trein en bus

In Italië kan het reizen met openbaar vervoer soms een heel gedoe zijn, maar langs de Adriatische kust is het goed geregeld en kan de vakantieganger ook zonder auto heel goed uit de voeten. Langs de kust loopt van noord naar zuid een **spoorweg** (www.trenitalia.com), met hier en daar aftakkingen naar het binnenland, die aardige dagexcursies mogelijk maken. Niet alle stations hebben een kaartjesloket, het kaartje moet u dan bij een automaat of bij een reisbureau, bar of tabakswinkel met het opschrift 'FS' kopen. Op het perron moet u voor u in de trein stapt het kaartje in een van de stempelautomaten afstempen, pas dan is het kaartje een geldig vervoersbewijs.

Er zijn ook geregelde **busverbindingen** in en tussen de badplaatsjes en met de belangrijkste plaatsen in het binnenland. In veel steden en badplaatsen kunt u goedkope dagkaarten of meerdaagse kaarten kopen. In het hoogseizoen rijden tussen Rimini en Cattolica de **Blue Linebussen**, die de nachtbrakers tussen 22 uur 's avonds en 6 uur 's morgens naar de clubs en discotheken en terug rijden (www.blue-linebus.com).

(Huur)auto

Met een auto of motor kunt u over de snelwegen A4 en A14 en de langs de kust lopende rijkswegen SS 14, SS 309 en SS 16 van het noorden naar het zuiden en terugrijden. De maximumsnelheid ligt op de tolwegen op 130, op gewone snelwegen op 110, op gewone wegen op 90 en binnen de bebouwde kom op 50 km/h. De promillagegrens ligt op 0,5. Parkeervakken die met witte lijnen zijn aangegeven, zijn gratis, vakken met gele lijnen zijn taboe en vakken met blauwe lijnen staan voor betaald parkeren. Verder dient u in de auto een oranje of geel veiligheidshesje binnen handbereik te hebben, de autogordel te dragen en ook overdag op snelwegen en grote wegen de lichten aan te hebben. Het is niet verplicht om de groene verzekeringskaart bij u te hebben, maar hij vergemakkelijkt de afwikkeling van de schade in het geval van een ongeluk wel. Wie niet met de eigen auto komt, kan op de luchthaven of in grotere kustplaatsen als Triest, Pesaro en Ancona en in drukke badplaatsen als Rimini een auto huren.

Boot

Naast bootverbindingen met Venetië vanuit bijvoorbeeld Chioggia of Punta Sabbioni bij Jesolo, en de vaporetto binnen de stad zelf, zijn er ook veerboten die op Kroatië varen vanuit onder andere Ravenna, Cesenatico, Rimini, Pesaro ([21](http://www.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Praktische informatie

emiliaromagnalines.it), Ancona en Pescara (www.snnav.it). In Ancona kunt u ook een veerboot naar Griekenland nemen en in Termoli kunt u zich naar de Isole Tremiti (www.navlib.it) laten overzetten.

Douane

EU-burgers hebben een geldig paspoort of identiteitsbewijs nodig, kinderen onder de 16 moeten een eigen paspoort of identiteitsbewijs hebben. De hoeveelheid waren die gratis in- en uitgevoerd mogen worden, liggen voor EU-burgers op maximaal 90 l wijn, 10 l sterke drank en 800 sigaretten.

Feestdagen

1 januari: Capodanno (Nieuwjaar)

6 januari: Epifania (Driekoningen)

25 april: Giorno della Liberazione (Bevrijdingsdag)

1 mei: Giorno del Lavoro (Dag van de Arbeid)

2 juni: Festa della Repubblica (stichting van de republiek)

15 augustus: Ferragosto (Maria-Hemelvaart)

1 november: Tutti Santi (Allerheiligen)

8 december: Immacolata (Maria Onbevleete Ontvangenis)

25/26 december: Natale (Kerstmis)
Pasen en Pinksteren worden in Italië alleen op zondag gevierd. Goede Vrijdag is geen wettelijke feestdag, maar wordt bijna overal met avondlijke processies gevierd.

Feesten en festivals

Carnevale di Venezia: het beroemde carnaval van Venetië begint tien dagen voor aswoensdag (www.carnevalevenezia.com). Het is een jong en tegelijkertijd oeroud feest, dat weinig te maken heeft met Limburgse en Brabantse vrolijkheid, maar eerder een opgewekt-

melancholieke voorstelling is. In 1094 werd het feest al in een oorkonde genoemd en vanaf de late middeleeuwen werd het carnaval steeds groter en uitbundiger gevierd, tot Napoleon het eind 18e eeuw verbood. Pas in 1979 werd het opnieuw ingesteld. Tien dagen lang worden er elegante galadiners en bals georganiseerd en zijn er kunstig gemaakte kopieën van historische maskers en kostuums te zien.

Carnevale dell'Adriatico: kleurige optocht van praalwagens in Fano (Marche).

Sposalizio del Mare: elk jaar gooit de zittende bisschop van Cervia met Hemelvaart een gouden ring in zee om daarmee de zegen voor een vis- en zoutrijk jaar af te smeken.

Festival Internazionale dell'Operetta: het operettefestival van Triëst vindt in de tweede helft van juni grotendeels in het Teatro Giuseppe Verdi plaats. (www.triesteoperetta.it).

Biennale di Venezia: met de sinds 1895 om de twee jaar (de laatste was in 2011) in juni-november gehouden internationale tentoonstelling heeft Venetië zich tot wereldwijd centrum voor hedendaagse kunst ontwikkeld. In de jaren waarin er geen Biennale is, vindt de architectuuri Biennale plaats. (www.labiennale.org).

Mostra internazionale cinematografica di Venezia: eind augustus/begin september. Het filmfestival van Venetië is aan de Biennale gekoppeld en trekt elke keer weer een grote schare sterren. De ingezonden films strijden om de Gouden Leeuw.

Notte Rosa: megaparty aan de kust tussen Comacchio en Cattolica in het eerste weekend van juli.

Rossini Opera Festival: operafestival in augustus in Pesaro, de geboortestad van de operacomponist Rossini (www.rossinoperafestival.it).

Quintana: historisch spektakel met optochten in middeleeuwse kostuums en

ruitertoernooien op de eerste zondag van augustus in Ascoli Piceno.

Barcolana: de grootste zeilregatta van Europa vindt elk jaar begin oktober in Triëst plaats (www.barcolana.it).

Foaien

In de meeste restaurants verwacht de bediening bij een goede service met een fooi van ongeveer 10% bedankt te worden. U kunt de fooi op tafel of op het schoteltje waarop de rekening is gebracht achterlaten. Ook wie staande aan de bar wat neemt, laat gewoonlijk wat muntjes achter. Wie wat langer in een hotel zit en gecharmeerd is van de vriendelijkheid van bedieningspersoneel of schoonmakers, kan als dank een fooi geven aan de goede, maar niet altijd goed betaalde zielen.

Geld

Bijna alle banken beschikken over een geldautomaat waar u met uw bankpasje maximaal € 200-400 per dag kunt pinnen. De meeste restaurants, hotels, tankstations enzovoort accepteren de bekende creditcards.

Gezondheid

EU-burgers in het bezit van een ziektekostenverzekering worden na het overleggen van de European Health Insurance Card (EHIC) gratis volgens de lokale regels voor gezondheidszorg behandeld. Omdat die regels niet precies gelijk zijn aan die van Nederland of België, kunt u als u moet bijbetalen het beste om een gedetailleerde rekening vragen, zodat u de gemaakte medische kosten thuis bij uw verzekeraar kunt claimen. Bij kleine probleempjes kunt u voor hulp naar de **Pronto Soccorso** (Eerste Hulp) van de ziekenhuizen of (in het vakantieseizoen) naar de

plaatselijke **Guardia Medica Turistica**. Omdat er al decennialang West-Europeanen op vakantie naar de Adriatische kust gaan, beschikken de meeste lokale toeristenbureaus over een lijst van artsen die hun talen spreken.

Apotheken (*farmacia*) zijn herkenbaar aan een bord met een groen kruis op een wit veld. Ze zijn ma.-za. 8.30-12.30 en 16-20 uur open. In de etalage van elke *farmacia* vindt u een briefje waarop staat aangegeven welke apotheek wanneer nachtdienst heeft.

Informatie

De nationale Italiaanse toeristendienst **ENIT** (Ente Nazionale Italiano per il Turismo) heeft geen bureau in Nederland, maar wel een in Brussel (ma.-vr. 10-17 uur). De ENIT verzorgt twee websites: www.enit.it en www.italia.it, waarop u algemene informatie over reizen naar en in Italië vindt naast

Wie in de grote steden veel wil zien en doen, kan met **kortingskaarten geld besparen:**

FVG-Card in Triëst: deze chipkaart geeft recht op vrij entree in bijna alle musea en korting bij rondleidingen, excursies, themaparken, stranden en meer in heel Friuli-Venezia Giulia (2, 3 of 7 dagen geldig voor respectievelijk € 15, 20, 29).

Museumpassen in **Venetie:** voor de Musei di Piazza San Marco (€ 14), voor de Musei Civici Veneziani (www.museicivici veneziani.it) (€ 18), de Chorus Pass (€ 10) voor 16 kerken (www.chorusvenezia.org). De Venice Card (€ 39,90, junior € 29,90) biedt vrij entree in gemeentelijke musea en korting bij particuliere musea en Choruskerken. Alle zijn verkrijgbaar bij de haltes van de vaporetti en op www.hellovenezia.com.

Praktische informatie

wetenswaardigheden over de afzonderlijke regio's met links naar de regionale homepages. Daarnaast vindt u er online informatie over het meenemen van uw hond naar Italië (www.turistia4zampe.it) en over de toeristenhotline **Easy Italia**, die u dagelijks door heel Italië 9-22 uur tegen lokaal tarief op het nummer 039 039 039 kunt bellen (ook in het Engels of Duits) voor hulp bij allerlei soorten noodgevallen, actuele informatie over musea, tentoonstellingen en andere culturele evenementen of voor tips voor vakantiegangers met een handicap.

België

ENIT: Vrijheidsplein 12, 1000 Brussel, tel. +32 2 647 11 54.

De Adriatische kust op internet

www.adriacoast.com: Deze website in meerdere talen biedt een overvloed aan informatie over een vakantie aan de kust van Emilia-Romagna tussen Comacchio en Cattolica. Het gaat daarbij niet alleen om de mooiste stranden, maar ook om cultuur en keuken, natuur en spiritualiteit, fiets- en wandelmogelijkheden feesten en evenementen.

Kinderen

Langs de Adriatische kust zullen kinderen van alle leeftijden, van peuters tot pubers, een leuke vakantie beleven. Om te beginnen is er de grote keuze aan kilometerslange vlakke stranden met zacht zand, waar zelfs de allerkleinsten veilig het water in kunnen gaan en op het strand zandkastelen kunnen bouwen. Alleen al tussen Ravenna en Rimini zijn er 24 water-, thema- en pretparken die eventueel opkomende verveling kunnen verdrijven. Uitstapjes naar de natuur of historische stadjes zorgen voor een educatief verantwoord randje aan de vakantie. Veel hotels zijn ingesteld op de ontvangst van kleine gasten

met flessenwarmers, kinderbedjes en -stoelen, speeltoestellen in de tuin en gerechten die met hun culinaire voorkeuren rekening houden.

Zand en zee

Langs de noordelijke Adriatische kust gelden de vlakke stranden met fijnkorrelig zand van Grado, Lignano, Bibione en Caorle als bijzonder geschikt voor kinderen, net als in de Romagna die van Rimini, Cattolica en Porto Garibaldi bij Comacchio. In de Abruzzes zijn de badplaatsjes Tortoreto en Roseto degli Abruzzi en in Molise Termoli vanwege hun vlak aflopende stranden erg geschikt voor een strandvakantie met kleine kinderen. Veel Noord-Italiaanse stranden beschikken over een babysit-service of een miniclub met entertainment en allerlei speeltoestellen, zoals glijbanen. Bij veel stranden worden ook speciale waterski- en zeilcursussen voor kleine beginners aangeboden.

Water- en attractieparken

Het grootste waterpark is **Acquafan** in Riccione (zie blz. 85), waar de gasten in golfslagbaden dobberen, van torenhoge waterglijbanen afsuizen of met rubberboten door adembenemende stroomversnellingen laveren. In het **Acquario Le Navi** van Cattolica (zie blz. 85) zijn allerlei soorten vissen te zien, waaronder volwassen haaien, maar er zijn ook reptielen, zeehonden en pingüins. In het **Delfinario Rimini** (zie blz. 85) laten dolfijnen op vaste tijdstippen hun kunststukjes zien. **Mirabilandia** tussen Ravenna en Cervia (zie blz. 79) en **Fiabilandia** (zie blz. 85) in Rimini bieden opwindende waterattracties en sprookjes- en horrorshows in een fantastisch decor. In **Italia in Miniatura** (zie blz. 85) in het achterland van Rimini zijn de architectonische hoogtepunten van het Belpaese in papier-maché en miniatuurformaat te zien.

Natuurwonderen

Als u uw kinderen liever naar natuurlijke wonderwerelden meeneemt, kunt u een bezoekje brengen aan de **Grotta Gigante** bij Triëst (zie blz. 40), het vlinderhuis **Casa delle Farfalle** in Cervia (zie blz. 79) en naar de vogelrijke moerasgebieden van het lagunelandschap tussen Grado en Comacchio, dat beschermd is als deel van het **Parco Regionale del Delta del Po** (zie blz. 68), waar u met een bootexcursie mee kunt, maar waar ook volop fiets- en wandelpaden zijn. In het natuurpark kunt u niet alleen flamingo's en talrijke andere vogelsoorten in het wild zien, maar ook met een rondleiding langs de zoutpannen van Cervia en door het interessante **Museo del Sale** (zie blz. 78) meegaan. Andere educatieve mogelijkheden die zeker niet saai zijn, zijn een bezoek aan het **Museo della Marineria in Cesenatico** (zie blz. 80), waar u van alles kunt leren over scheepsbouw en visserij, een uitstapje naar 's werelds oudste republiek **San Marino** (zie blz. 86) of een tripje naar het sprookjesachtige **kasteel van Gradara** tussen Catolica en Pesaro (zie blz. 87), waar een tragisch verhaal aan verbonden is. Wie zijn vakantie aan de kust van de Marche doorbrengt, kan landinwaarts een excursie ondernemen naar de fantastische druipsteengrotten van de **Grotta di Frasassi** en/of naar het **Museo della Carta** (Papiermuseum) van Fabriano, waar kinderen eigenhandig papier mogen maken (zie blz. 99).

Klimaat en reistijd

De aangenaamste maanden voor een bezoek aan de Adriatische kust zijn mei en juni, want dan zijn de heuvels groen en staat er al wel veel in bloei, terwijl de thermometer boven de 20°C uitkomt en het voor de hotels nog laagseizoen is, zodat de prijzen redelijk liggen. De grote hitte met temperaturen boven de 30°C

en de massale toestroom van vakantie-gangers en in sommige gebieden ook van muggen, vinden in de loop van juli plaats. Wie van warmte en drukte tot diep in de nacht houdt, kan vanaf juli tot begin september zijn hart ophalen, vanaf september dalen de temperaturen, bezoekersaantallen en prijzen weer. Als u Venetië wilt bezoeken zonder in de toeristenstromen te verdrinken en u blauw te betalen, kunt u het beste in november gaan. In die periode bestaat er in de stad wel het gevaar van hoogwater (*acqua alta*): het jaarlijks terugkerende fenomeen van overstromde straten. In de winter kan het ook in Triëst onaangenaam zijn, want in het donkere jaargetijde loeit daar regelmatig een ijsskoude wind, die de *bora* wordt genoemd en die een stadswandeling onaangenaam koud kan maken.

Omgangsvormen

Het – bij voorkeur in het Italiaans – groeten, vriendelijk iets vragen en bedanken, is al even vanzelfsprekend als het bedekken van de schouders voor vrouwen en de benen van mannen bij het

Het klimaat van Rimini

